

**ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ БОТАНІК — ФЛОРИСТ,
СИСТЕМАТИК І МОРФОЛОГ**

(до 100-річчя від дня народження професора В. Г. Хржановського)

ПРОФЕСОР ВОЛОДИМИР ГЕННАДІЙОВИЧ ХРЖАНОВСЬКИЙ

**«Як біолог і гуманіст я неодноразово
здумувався над тим, що ...кожна
людина генетично й фенотипічно
неповторна постать».**

С. М. Стойко

6 листопада 2012 року виповнилося 100 років від дня народження видатного українського ботаніка-флориста, систематика і морфолога рослин, доктора біологічних наук, професора Володимира Геннадійовича Хржановського.

В. Г. Хржановський народився 6 листопада 1912 року в м. Ялта в культурній та інтелегентній сім'ї вчителів. Семирічну освіту здобув в одній із шкіл Барського району Вінницької області, після закінчення якої вступив до Барського агрономічного технікуму. Навчаючись в технікумі, йому прищепили любов до природи, яка супроводжувала його все життя. Після технікуму, в м. Ржищево Київської області закінчив учительські курси, що дозволило йому упродовж 2-х років вчителювати. У 1930 р. вступив до Пермського державного університету, навчання в якому було перервано у зв'язку з призовом до армії, де перебував на службі до 1935 р. Демобілізувавшись, вступає на біологічний факультет Середньоазіатського державного університету (м. Ташкент), який закінчив у 1938 р. Після закінчення університету працював доцентом Казахського державного університету, а з 1944 р. — доцентом кафедри вищих рослин Київського державного університету.

У 1945-1953 рр. В. Г. Хржановський працював старшим науковим співробітником у системі Академії наук УРСР. Обіймав посаду директора Державного природознавчого музею АН УРСР у м. Львові. Основні напрями наукової діяльності ботаніка – флористика, систематика й морфологія, а також автор багатьох нових для науки видів роду *Rosa* L. Визнаний одним з найвизначніших родологів роду *Rosa* L.

Наукова спадщина В. Г. Хржановського становить понад 130 наукових праць з проблем еволюційного морфогенезу, видоутворення та філогенії, в тому числі кількох монографій та понад 10 підручників і навчальних посібників. Він був не лише глибоким дослідником флори та систематики рослин, але й прекрасним, знаючим і високоосвіченим професором ботаніки вищої школи, про що свідчать його численні праці, зокрема підручники та посібники для студентів вищих навчальних закладів бувшого Радянського Союзу, про що відмічено в численних рецензіях на його підручники та посібники, опублікованих в різних наукових журналах, у тому числі в Українському ботанічному журналі. Відмітимо лише одну із них. Це рецензія відомих українських ботаніків (у т. ч. одного із співавторів цієї статті) професорів О. Л. Липи, Є. Л. Кордюм, В. І. Чопика на підручник В. Г. Хржановського «Курс общей ботаники». М.: «Высшая школа», 1976. – Т. I. – 272 с. – Т. II. – 480 с., опублікованої в Українському ботанічному журналі за 1978 р., том XXV, № 1,— С. 95—96, в якій зазначено: «Особливої уваги заслуговує підрозділ “Источники и методы филогенетической систематики”». Сучасна систематика характеризується збагаченням нових методів і підходів, з класичної описової перетворилася в складну синтетичну науку, що є основою еволюційної теорії. Ось чому висвітлення основного змісту й значення для систематики таких методів, як біохімічний, фізіологічний, генетичний, каріологічний, математичний та ін., надають рецензованому підручнику великого наукового й методологічного значення. Це перший вітчизняний підручник, в якому порівняно докладно й повно ці методи знайшли своє відображення. Ознайомлення студентів з даними методами, безсумнівно, сприятиме кращому засвоєнню такої складної інтегральної науки, якою є сьогодні систематика, і підготовці кадрів систематиків нового типу. Цей та ряд інших аспектів і значний інформаційний фактаж підручника в цілому надають йому загально ботанічного значення».

Окрім того, В. Г. Хржановський проводив велику громадську роботу. Він був керівником міжвузівського наукового семінару з філоморфогенезу Московського відділення Всесоюзного ботанічного товариства, членом президії редакційної ради і голова секції природознавства видавництва „Высшая школа”, членом редколегії журналу „Успехи современной биологии”. Нагороджений Орденом Дружби народів, і медалями.

Ось такий він — Володимир Геннадійович Хржановський — ботанік серцем і розумом.

ОСНОВНІ НАУКОВІ ПРАЦІ ПРОФЕСОРА

В. Г. ХРЖАНОВСЬКОГО

НАУКОВІ МОНОГРАФІЇ

1. Визначник рослин УРСР. — К.: Харків. держ. вид-во сільськогосп. л-ри УРСР, 1950.— 346 с.
2. Визначник рослин України / [Барбарич А. І., Доброчасва Д. М., Хржановський В. Г. та ін.]; ред. кол.: акад. АН УРСР Д. К. Зеров (відп. ред.) та ін. — [2-е вид. випр. і допов.]. — К.: Урожай, 1965. — 876 с.
3. Флора УРСР (співавтор). — К.: Вид-во АН УРСР, 1954. — Т. 6. — 608 с.
4. Хржановский В. Г. Розы. Филогения и систематика. Спонтанные виды Европейской части СРСР, Крыма и Кавказа. Опыт и перспективы использования. — М.: Сов. наука, 1958. — 476 с.

НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

1. Практический курс ботаники: [учеб. пособ. для сельскохоз. вузов] / [Хржановский В.Г., Прянишникова З.Д., Исаин В.Н., Юрцев В.Н.]. — [2-е изд.] / Под ред. проф. В. Г. Хржановського. — М.: Высш. шк., 1963. — 302 с.
2. Хржановский В. Г. Основы ботаники с практикумом. — М.: Высш. шк., 1969. — 575 с.
3. Хржановский В. Г. Ботаника / Хржановский В. Г. , Краевский И. М. , Пономаренко С. Ф. . — М.: Высш. шк., 1975. — 375 с.
4. Хржановский В. Г. Курс общей ботаники: в 2-х т. / В. Г. Хржановский. — М.: Высш. шк., 1976. — Т. 1. — 276 с.
5. Хржановский В. Г. Курс общей ботаники: в 2-х т. / В. Г. Хржановский. — М.: Высш. шк., 1976. — Т. 2. — 480 с.
6. Хржановский В. Г. Морфология и систематика низших и высших споровых и голоосеменных растений. Комплект из тридцати плакатов. — М.: Высш. шк., 1979. — 30 с.
7. Хржановский В. Г. Практикум по курсу общей ботаники / В. Г. Хржановский, С. Ф. Пономаренко. — М.: Агропромиздат, 1979. — 416 с.
8. Хржановский В. Г. Ботаника. / В. Г. Хржановский, С. Ф. Пономаренко. — М.: Колос, 1982. — 432 с.
9. Хржановский В. Г. Курс общей ботаники / В. Г. Хржановский: в 2-х ч. — М.: Высш. шк., 1982. — Ч. 1. — 384 с.
10. Хржановский В. Г. Курс общей ботаники / В. Г. Хржановский: в 2-х ч. — М.: Высш. шк., 1982. — Ч. 2 — 542 с.

СТАТТІ. АВТОРЕФЕРАТ ДОКТОРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Хржановський В. Г. Шипшини Закарпатської області УРСР // Ботан. журн. АН УРСР. — 1949. — Т. 6, № 1. — С. 58—73.
2. Хржановський В. Г. Вітамінні шипшини Прикарпаття як природна сировина для вітамінної промисловості / В. Г. Хржановський, А. М. Лабезна // Ботан. журн. АН УРСР. — 1951. — Т. 8, № 3. — С. 52—63.
3. Хржановский В. Г. Розы Европейской части СРСР, Крыма и Кавказа: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра биол. наук: спец. 094 «Ботаника» / В. Г. Хржановский. — Львов, 1952. — 29 с.

ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ В. Г. ХРЖАНОВСЬКОГО

1. Берко Й. М. Володимир Геннадійович Хржановський / Й. М. Берко // Наук. вісн. Львів. держ. академії ветеринар. медицини імені С. З. Гжицького. — 2003. — Т. 5, № 1. — С. 254—257.
2. Доброчаєва Д.М. Пам'яті Володимира Геннадійовича Хржановського (1912-1985) / Д.М. Доброчаєва, В.Д. Савицький // Укр. ботан. журн. — 1985. — Т. 42, № 5. — С. 83
3. Комендар В.І. В.Г. Хржановский и др. Основы ботаники с практикумом. Изд-во «Высшая школа», Москва, 1969, 574 стр. / В.І. Комендар, В. Ю. Мандрик // Укр. ботан. журн. — 1971. — Т. XXVIII, № 6. — С. 797—798.
4. Липа О.Л. В.Г. Хржановский «Курс общей ботаники». — М., «Высшая школа», 1976. Т. I. 272 с. — Т. II. 480 с. / О. Л. Липа, Є. Л. Кордюм, В. І. Чопик // Укр. ботан. журн. — 1978. — Т. XXV, № 1. — С. 95—96.

М. М. Барна, Л. С. Барна, В. І. Чопик